

บทบรรณาธิการ

“วารสารหน้าจั่ว” เป็นวารสารวิชาการประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งมีการจัดพิมพ์ ปีละ 2 ฉบับ คือ “วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม” และ “วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมไทย” ในโอกาสนี้จึงขอเรียนเชิญนักวิชาการ และผู้ที่สนใจส่งบทความมายังวารสารหน้าจั่วได้ตลอดทั้งปี

สำหรับ “วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม ประจำปี พ.ศ. 2560” อันประกอบด้วยบทความทั้งสิ้น 25 บทความ โดยแบ่งเนื้อหาของบทความออกเป็น 6 กลุ่ม คือ (1) ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ศิลปะสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย (2) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม (3) ทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม และการออกแบบสถาปัตยกรรม (4) การออกแบบวางผังชุมชนเมือง การผังเมือง และภูมิสถาปัตยกรรม (5) การพัฒนาที่อยู่อาศัย และชุมชน (6) เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสถาปัตยกรรม

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาบทความทั้งหมดจะเห็นว่า สัดส่วนหัวเรื่องของบทความจะเน้นทางด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางสถาปัตยกรรม โดยครอบคลุมประเด็นหัวข้อที่หลากหลาย ทั้งด้านการอนุรักษ์พลังงาน การบริหารและการจัดการงานก่อสร้าง และนวัตกรรมการเขียนแบบก่อสร้างด้วยคอมพิวเตอร์ จึงเป็นที่มาของหัวข้อประจำเล่มที่ว่า “เทคโนโลยี นวัตกรรมทางสถาปัตยกรรม และการจัดการโครงการก่อสร้าง”

กลุ่มที่ 1. ว่าด้วยบทความวิชาการ และบทความวิจัยในหัวข้อ “ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ศิลปะสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย” มีจำนวน 4 บทความ คือ

(1) “ศิลปะสถาปัตยกรรมมหาเจดีย์ เมืองสกาย เมียนมา: มรดกความทรงจำอยุธยาในกลุ่มอิรวดีในพุทธศตวรรษที่ 24 และการสำรวจสภาพปัจจุบัน” ได้เสนอบทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสยาม-พม่า จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ปรากฏร่องรอยอยู่ในงานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมของอาคารมหาเจดีย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจรังวัดอาคารมหาเจดีย์ จนนำไปสู่การประเมินสภาพปัจจุบันและการเสนอแนวทางการอนุรักษ์อาคาร

(2) อุทกสีมา: วิวัฒนาการแพขนานสู่อุโบสถกลางน้ำในวัฒนธรรมล้านนา เป็นการวิเคราะห์และจำแนกรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของอุโบสถกลางน้ำในวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งมีการรวบรวมกรณีศึกษาทั้งในประเทศไทย เมียนมา และลาว

(3) มอกวิหาร: วิธีการกำหนดระเบียบสัดส่วนในการออกแบบวิหารในภาคเหนือของไทย ศึกษาวิธีการกำหนดสัดส่วนในการออกแบบและก่อสร้างพระวิหารจากเอกสารตำราท้องถิ่น และการสัมภาษณ์ช่างท้องถิ่นในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสืบทอดองค์ความรู้เรื่องการกำหนดระเบียบสัดส่วนในการออกแบบสถาปัตยกรรมทางศาสนาในภาคเหนือของไทยที่สืบทอดมาจากสมัยโบราณ

(4) สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในเมืองลพบุรี ศึกษาสถาปัตยกรรมในเมืองลพบุรีที่แสดงออกถึงแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองช่วงหลังการปฏิวัติการปกครอง พ.ศ.2475 ในช่วงเวลาที่จอมพลป.พิบูลสงครามดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน 2 วาระ โดยศึกษาวิเคราะห์ผ่านสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ในจังหวัดลพบุรี

กลุ่มที่ 2 ว่าด้วยบทความวิชาการ และบทความวิจัยในหัวข้อ “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม” มีจำนวน 4 บทความ คือ

(5) “สิ่งแฝงเร้นภายใต้รูปทรงเรือนไทยของเรือนพื้นถิ่นไทย-มอญ และไทย-ลาวในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางของประเทศไทย” ศึกษาเรือนไทยแบบประเพณีภาคกลางทว่าเป็นอยู่อาศัยของผู้คนนานาชาติพันธุ์ ทว่าการศึกษาในบทความนี้มุ่งศึกษาเรือนของชาวไทย-มอญและไทย-ลาว ซึ่งพบว่าต่างก็แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เรือนไทย-มอญ และเรือนไทย-ลาวมีการใช้เนื้อที่ภายในเรือนที่แตกต่างจากเรือนไทยโดยทั่วไป

(6) “ร่องรอยความเป็นมอญภายใต้รูปลักษณ์ของเรือนโคราช: บ้านพระเพลิง ปักธงชัย นครราชสีมา” ศึกษาเรือนพื้นถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ที่ก่อสร้างกันอย่างแพร่หลายในเขตพื้นที่และวัฒนธรรมโคราช จึงรับรู้กันมานานว่า “เรือนโคราช” ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเรือนไทยภาคกลางกับเรือนอีสาน ซึ่งถือเป็น “กายภาพ” ทว่าเรือนดังกล่าวไม่ได้สะท้อนวิถีชีวิตของคนไทโคราชเพียงอย่างเดียว ทว่ายังมีผู้คนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่อาศัยภายใต้รูปทรงของเรือนไทยโคราช โดยเฉพาะผู้มีเชื้อสายมอญที่บ้านนอกออก อำเภอบักรังชัย ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าความเป็น “มอญ” ที่แสดงออกในมิติต่างๆ ภายในเรือนยังคงปรากฏหลงเหลือร่องรอยอยู่บ้างในเรือน และความทรงจำของผู้คนที่ต้องถิ่น

(7) “ระบบโครงสร้างหลังคาพาดช่วงกว้างของโรงสีข้าวในแถบลุ่มแม่น้ำ่าน” ซึ่งเป็นโรงสีที่ใช้ระบบเครื่องจักรไอน้ำขับเคลื่อนกระบวนการสีข้าว ทั้งนี้ ความเป็นอาคารขนาดใหญ่จึงออกแบบระบบการก่อสร้างโครงสร้างหลังคาที่ผสมผสานความรู้ทางวิศวกรรมอย่างตะวันตกเข้ากับความรู้และเทคโนโลยีของคนในท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจ

(8) “การจัดการความรู้เรื่องอัตลักษณ์และภูมิปัญญาด้านที่อยู่อาศัยของท้องถิ่นภาคใต้: สงขลา ปัตตานี และนราธิวาส” เป็นผลลัพธ์ของการวิจัยเพื่อจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในเรือนพื้นถิ่นในมิติต่างๆ โดยมีพื้นที่ศึกษาในภาคใต้ตอนล่างชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยศึกษาเรือนในชุมชนต่างบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะเป็นการวิจัยเพื่อบันทึกข้อมูลแล้วยังนำไปสู่การสังเคราะห์เปรียบเทียบแบบแผนของเรือนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม

กลุ่มที่ 3 ว่าด้วยบทความวิชาการ และบทความวิจัยในหัวข้อ “ทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม และการออกแบบสถาปัตยกรรม” มีจำนวน 4 บทความ คือ (9) “From the 20th Century Architectural Schools of Thought to the Teaching of Architecture in Thailand” เป็นการศึกษาการเรียนการสอนว่าด้วยแนวคิดเกี่ยวกับความคิดทางสถาปัตยกรรมในศตวรรษที่ 20 ที่สอนในโรงเรียนสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

(10) “Camillo Sitte and Otto Wagner: Contrasting Theoretical Positions towards Modern Cities” เป็นบทความที่มุ่งศึกษากรอบความคิดทางทฤษฎีการออกแบบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถาปัตยกรรมและเมืองบนบริบทสมัยใหม่

(11) “**ผ้าทำใหญ่ ไก่ขาเดียว: สัญลักษณ์ความล้มเหลวของงานออกแบบแหวกแนวในสังคมเมืองลำปาง ทศวรรษ 2520-2530**” มุ่งอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกแบบและผู้ใช้สอยสิ่งก่อสร้างในพื้นที่สาธารณะโดยอธิบายกรณีศึกษาเทศบาลเมืองลำปาง ซึ่งออกแบบก่อสร้างในช่วงทศวรรษ 2520-2530 เป็นการออกแบบที่มีกระบวนการสร้างสรรค์และตีความแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากจารีตที่ปฏิบัติกันอยู่ในช่วงเวลานั้น ทำให้บรรยากาศของการถกเถียงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและน่าสนใจยิ่งนัก

(12) “**เคลื่อนไหวเพื่อเข้าใจพื้นที่ทางสถาปัตยกรรม**” มุ่งตั้งคำถามถึงบทบาทและหน้าที่ของร่างกายมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางสถาปัตยกรรม ทั้งในมิติของ “กายภาพ” คือ “ร่างกาย” และมิติของ “นามธรรม” คือ “การรับรู้” กล่าวคือ การทำงานทั้งสองส่วนได้ขับเคลื่อนผ่านการเคลื่อนไหวของร่างกาย และแสดงออกผ่านพฤติกรรมการใช้งานพื้นที่ทั้งที่เป็นกิจกรรมการใช้งานทางร่างกายและกิจกรรมการใช้งานทางการรับรู้

กลุ่มที่ 4 ว่าด้วยบทความวิชาการ และบทความวิจัยในหัวข้อ “**การออกแบบวางผังชุมชนเมือง การผังเมือง และภูมิสถาปัตยกรรม**” มีจำนวน 2 บทความ คือ

(13) “**ความแตกต่างของการให้ความหมายและแนวคิดที่มีต่อธรรมชาติของคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชนบท: กรุงเทพฯ-ปริมณฑล และจังหวัดเพชรบุรี**” มุ่งอธิบายการให้ความหมายของธรรมชาติของคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองและชนบทซึ่งแตกต่างไปจากแนวคิดและแนวทางอนุรักษ์ภูมิทัศน์ธรรมชาติแบบตะวันตก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กำหนดนโยบายการอนุรักษ์และจัดการภูมิทัศน์ธรรมชาติที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม คุณค่า และทัศนคติของคนในแต่ละท้องถิ่นอันช่วยส่งเสริมความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมต่อไป

(14) “**การศึกษาทัศนคติต่อภูมิทัศน์ของโรงไฟฟ้าวังน้อย**” มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจในทัศนคติของผู้คนที่ม่ต่อภูมิทัศน์โรงไฟฟ้า และศึกษาแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์โรงไฟฟ้าที่มีความเหมาะสม โดยมีโรงไฟฟ้าวังน้อยเป็นกรณีศึกษา

กลุ่มที่ 5 ว่าด้วยบทความวิชาการ และบทความวิจัยในหัวข้อ “**การพัฒนาที่อยู่อาศัย และชุมชน**” มีจำนวน 2 บทความ คือ

(15) “**Management of Cultural Landscapes as the Means for Sustainability and Community Resilience Building**” มุ่งอธิบายกระบวนการแปรเปลี่ยนของภูมิทัศน์วัฒนธรรมกับประเด็นความยืดหยุ่นของชุมชน โดยผสมผสานเข้ากับแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้ บอกเล่าผ่านกรณีศึกษา 3 แห่งในทวีปเอเชีย ซึ่งทำให้ทราบว่า การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นฐานความรู้ของแต่ละท้องถิ่น และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงขึ้นกับบริบทที่อยู่แวดล้อมที่แปรเปลี่ยนเป็นพลวัตหาได้หยุดนิ่ง

(16) “**Participatory Place-Making through Action Planning in Klong Bangluang Community, Thailand**” เป็นบทความที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นถิ่นที่ และสะท้อนถึงโอกาสและความท้าทายของการวางผังเชิงปฏิบัติการและการวางผังอย่างมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติ

กลุ่มที่ 6 ว่าด้วยบทความวิชาการ และบทความวิจัยในหัวข้อ “เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางสถาปัตยกรรม” มีจำนวน 9 บทความ คือ

(17) “ประสิทธิภาพแผงบังแดดหน้าต่างโปร่งแสงที่ส่งผลกระทบต่อค่าการถ่ายเทความร้อน” มุ่งค้นหาประสิทธิภาพการถ่ายเทความร้อนและพฤติกรรมทางด้านอุณหภูมิจากการเกิดขึ้นของอุปกรณ์บังแดดที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ โดยวิเคราะห์พื้นที่เกิดเงาของอุปกรณ์บังแดดและตรวจสอบอุณหภูมิภายในและภายนอกกล่องทดสอบ

(18) “การสื่อสารกับแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือในไซต์ก่อสร้าง” ศึกษาวิธีการสื่อสารระหว่างผู้ควบคุมโครงการก่อสร้างกับแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือในไซต์ก่อสร้างในปัจจุบัน ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ควบคุมโครงการก่อสร้างและวิศวกรคุมงานของบริษัทแห่งหนึ่งที่มีสัดส่วนแรงงานต่างด้าว คือ กัมพูชา เมียนมา และลาว เกินร้อยละ 50 ของแรงงานทั้งหมดในโครงการก่อสร้าง เพื่อหาวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมในการบริหารจัดการการก่อสร้างให้มีประสิทธิภาพ

(19) “การพัฒนากระบวนการจัดซื้อจัดจ้างการออกแบบรูปปรายการก่อสร้าง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาองค์กร: กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้” จากปัญหาด้านกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างการออกแบบซึ่งเกิดจากขาดการพัฒนากระบวนการ ส่งผลต่อความล่าช้าในการก่อสร้างอาคารและการพัฒนาคุณภาพ ข้อเสนอจึงแสดงให้เห็นถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น และข้อจำกัดด้านการดำเนินการจากกระบวนการเดิม เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(20) “การใช้ Work Method Statement เพื่อปรับปรุงคุณภาพงานก่อสร้าง” ในการก่อสร้างมีความสลับซับซ้อน และมักพบปัญหาความล่าช้า ความปลอดภัย และคุณภาพของงานก่อสร้าง และมีสาเหตุมาจากการปฏิบัติงานไม่ตรงตาม Work Method Statement ที่กำหนดขึ้น เนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกับคนงานเนื่องจากเป็นภาษาอังกฤษ และคำแปลไทยไม่ชัดเจน ในการนี้จึงใช้รูปภาพแสดงการปฏิบัติงานและมีคำอธิบายภาษาไทยที่ชัดเจน และเมื่อทดลองใช้พบว่าการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(21) “แนวความคิดในการออกแบบ และก่อสร้างปฏิมากรรมสถาปัตยกรรมในวัดธาราธิปไตยชัยประดิษฐ์ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่” เป็นบทความที่นำเสนอผลงานการสร้างสรรค์ศาสนาคารในวัดธาราธิปไตยชัยประดิษฐ์ คือ กุฏิ 3 หลัง และศาลาอเนกประสงค์ 1 หลัง โดยใช้แนวคิดหรือคติธรรมที่เกี่ยวข้องกับกัญญาพระสงฆ์ตามพระไตรปิฎกบูรณาการกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไทลื้อจนออกมาเป็นอาคารที่ตอบโจทย์ดังกล่าวมาข้างต้น

(22) “องค์ประกอบความสำเร็จของผู้รับเหมาก่อสร้างอาคารไทยประเพณี” มุ่งอธิบายองค์ประกอบความสำเร็จของผู้รับเหมาก่อสร้างและปฏิสังขรณ์งานไทยประเพณี ด้วยวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และเรื่องเล่า พบว่าความสำเร็จมีองค์ประกอบ คือ ศักยภาพในการแข่งขัน โอกาสในการได้งาน ความสามารถในการบริหารองค์การ และ ความต้องการของตลาดที่อยู่ในวงจำกัดและมูลค่าของงาน

(23) “วัสดุผนังอาคารทางพุทธศาสนาที่มีผลต่อการถ่ายเทความร้อน: ไม้ ผนังก่ออิฐฉาบปูน และผนังกรุแผ่นเงิน” มุ่งศึกษาค่าการถ่ายเทความร้อนของวัสดุผนัง 3 ประเภท คือ ไม้ ผนังก่ออิฐฉาบปูน และผนังกรุเงิน ที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารทางศาสนาในเมืองเชียงใหม่

(24) “การสะท้อนของแสงธรรมชาติจากลานทรายและความน่าสยทางสายตาของมนุษย์ในวิหารโถงล้านนา” การศึกษาสภาวะแสงธรรมชาติในวิหารโถงล้านนา พบว่ามีแสงที่นุ่มนวลเกิดจากการสะท้อนของลานทรายรอบอาคาร แต่ในด้านความน่าสยทางสายตาพบว่าแสงที่สะท้อนเข้ามาในอาคารมีค่าความสว่างของแสงธรรมชาติสูงกว่าความต้องการใช้งาน และค่าความสยทางสายตา

(25) “มาตรฐานรหัสข้อมูลในระบบ BIM (Building Information Modeling)” เป็นนวัตกรรมใหม่สำหรับการเขียนแบบ ด้วยคุณลักษณะที่โดดเด่นช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพจึงจะเป็นระบบที่จะมาแทนที่การเขียนแบบสองมิติ ทว่าในการนำระบบมาประยุกต์ใช้มีต้นทุนสูง จึงต้องมีการวางแผนการใช้งานระบบอย่างมีประสิทธิภาพ

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการวารสารหน้าจั่ว ฉบับสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อม ขอขอบพระคุณ อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาทุกท่านที่ส่งบทความมาเพื่อตีพิมพ์ กองบรรณาธิการฯ หวังว่าวารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยสถาปัตยกรรม การออกแบบ และสภาพแวดล้อมที่ดำเนินการเข้าสู่ฉบับที่ 32 นี้ จะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ทุกแขนง เพื่อตอบโจทย์ความต้องการวิชาความรู้ทั้งทางวิชาการ และวิชาชีพ และได้รับความสนใจจากผู้อ่านเช่นนี้ตลอดไป

กองบรรณาธิการวารสารหน้าจั่ว

